

Janusz Arcipowski

KREDYTY PREFERENCYJNE DLA ROLNICTWA W GOSPODARCE RYNKOWEJ

[**Słowa kluczowe:** kredyt preferencyjny, polityka rolna, rachunek ekonomiczny, UE]

Streszczenie

Kredyty preferencyjne są to kredyty udzielane na znacznie korzystniejszych warunkach, niż wynikające z rachunku ekonomicznego. Wśród wielu rodzajów kredytów preferencyjnych, ze względu na skalę kredytowania i pełnione funkcje gospodarcze oraz procesy integracyjne rolnictwa z UE, na szczególną uwagę zasługują kredyty preferencyjne dla młodych rolników.

Kredyty dla młodych rolników cieszą się dużą popularnością i wysoką skłonnością rolników do ich zaciągania. W badanym okresie Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wspierała dopłatami do oprocentowania odsetek, preferencyjne kredyty inwestycyjne linii „młody rolnik” dla ponad 50 tys. rolników w Polsce. Przedsięwzięcia finansowane preferencyjnymi kredytami inwestycyjnymi dla młodych rolników służyły głównie zwiększeniu skali produkcji (39 % kwoty kredytów), poprawie struktury obszarowej gospodarstw rolnych (20 %), wprowadzaniu nowej technologii lub doskonaleniu dotychczasowej technologii produkcji (20%), zwiększeniu wykorzystania zdolności produkcyjnych i poprawa jakości produkcji (7,2%). Kredyty przeznaczone na dostosowanie do wymogów sanitarno-weterynaryjnych UE stanowiły ponad 8,3 % łącznej kwoty udzielonych kredytów

W obecnym okresie po akcesji przy wykorzystaniu określonych dopłat i funduszy unijnych, pod względem kosztowym wynikających z przewag komparatywnych, gospodarstwa, które korzystały wcześniej z kredytów preferencyjnych stały się konkurencyjne względem partnerów z UE. Ta unowocześniona, dzięki kredytom preferencyjnym, kategoria gospodarstw młodych rolników ma w przyszłości stosunkowo bardzo dużą szansę sprostania konkurencji na zintegrowanym rynku europejskim.

1. Geneza kredytów preferencyjnych

Pierwsze programy preferencyjnego kredytowania pojawiły się w bogatych krajach takich jak Stany Zjednoczone, Niemcy, Anglia i inne po „Wielkim Kryzysie Gospodarczym” w latach trzydziestych XX wieku. Preferencyjne kredytowanie, a w szczególności dofinansowanie rolnictwa było istotnym instrumentem wspierania procesów rozwojowych w wielu krajach świata.

Powołanie w 1933 roku w USA systemu kredytowania gospodarstw farmerskich (Commodity Credit Corporation) było pierwszym krokiem do wdrażania kredytów preferencyjnych.[6] Celem kredytowania w tym systemie było umożliwienie farmerom przetrzymania okresu niekorzystnej koniunktury i stworzenie warunków do zapewnienia im zdolności nabywczej na rynku w następnych latach. Kredytowanie preferencyjne w pierwszym okresie służyło powiększaniu mocy wytwórczych gospodarstw, a w dalszej kolejności ich unowocześnianie i modernizacja. Stworzony wówczas system przetrwał do obecnych czasów i został wzbogacony instrumentami interwencjonalizmu rolniczego. Mimo że rynek w gospodarce kapitalistycznej uważany jest za najbardziej doskonały mechanizm regulacji, to obecnie w żadnym kraju na odpowiednim poziomie rozwoju nie pozostawia się rolnictwa grze sił rynkowych.[7]

Z praktyki głównie USA i UE wynika, że interwencjonizm w rolnictwie stał się ponadczasowym i ten sektor jest w dużej mierze wyłączony z wolnej gry sił rynkowych. Kraje wysokorozwinięte stosują dualne systemy reagowania w rolnictwie. Mechanizm rynkowy został powiązany z daleko rozwiniętym protekcjonizmem i interwencjonizmem. Angażowanie dużych środków finansowych na rolnictwo i obszary wiejskie w postaci wysokich dopłat ukierunkowane jest na rozwój pozytywnych bodźców.

Kredyty preferencyjne miały i mają charakter celowy i udzielane są na ściśle określone cele i zadania. Wybór tych celów dokonywany jest stosownie do aktualnych potrzeb i preferencji. Skala i zakres tego oddziaływania zależą od możliwości finansowych i budżetowych danego kraju oraz pilności realizacji poszczególnych zadań.

Sposoby oddziaływania państwa na rolnictwo ulegały ciągłym modyfikacjom wynikającym z kosztów realizacji polityki i skuteczności w rozwiązywaniu problemów zarówno produkcji, jak i dystrybucji towarów rolnych. Zakładane cele realizowano wpływając na rynek poprzez regulowanie cen, wspieranie dochodów, eksportu, wspomagania procesów inwestycyjnych poprzez systemy kredytowania oraz łatwy dostęp do różnorodnych kredytów.

Największe jednak znaczenie przywiązywano do programów i systemów kredytowania preferencyjnego, a to z tej racji, że kredyty w swej definicji i istocie są instrumentem zwrotnym. Dlatego też kredyty preferencyjne w tak szerokim zakresie są przez wiele krajów wykorzystywane w swoim systemie finansowym.

2. Cechy i funkcje pełnione przez kredyt preferencyjny

System kredytów preferencyjnych ma za zadanie ochronę rolnictwa przed obcą konkurencją. Ponadto trzeba stwierdzić, że właściwa polityka kredytowania, a tym samym i polityka inwestycyjna pozwalają w większym stopniu na pokonywanie biologicznych barier wzrostu, co wymaga w rolnictwie zwiększonych nakładów na intensyfikację produkcji, głównie środków pochodzenia przemysłowego.

Kredyty preferencyjne są to kredyty udzielane na znacznie korzystniejszych warunkach, niż wynikające z rachunku ekonomicznego. Preferencje zawarte są w wielu dokumentach, lecz najczęściej przyjmują postać niższych stóp oprocentowania kredytów, a także innych preferencji jak:

- pierwszeństwo w ich otrzymaniu,
- odroczenie terminów spłat kapitałowych,
- częściowe umarzanie rat kredytu,
- system gwarancji i poręczeń kredytowych.

Wśród instytucji, które dopłacają bankom do kredytów preferencyjnych mogą być:

- 1) Budżet Państwa – za pośrednictwem agencji lub funduszy rządowych, fundacji itp.
- 2) międzynarodowe organizacje finansowe,
- 3) instytucje i przedsiębiorstwa rządowe innych krajów,
- 4) niewielkie kredyty preferencyjne mogą być dofinansowane przez fundacje i instytucje kapitału prywatnego.

Potrzeby kredytowania w rolnictwie różnią się w istotny sposób od potrzeb innych gałęzi produkcji. Do najważniejszych można zaliczyć:[1;9]

- 1) samofinansowanie inwestycji odgrywa znaczenie mniejszą rolę w rolnictwie, niż w przemyśle i innych działach,
- 2) kredyty obrotowe w rolnictwie udziela się na znacznie dłuższe okresy w porównaniu ze zwykłymi kredytami handlowymi,
- 3) istotnym znaczeniem przy kredytach preferencyjnych w rolnictwie jest zmniejszenie problemu ryzyka, które jest znacznie wyższe w rolnictwie niż w innych gałęziach produkcji,

- 4) gospodarstwo rolne lub farmerskie ma ograniczone możliwości zmiany profilu produkcji,
- 5) rezerwy wewnętrzne gospodarstw rolnych są często bardzo nieznaczne i ograniczone,
- 6) operacje kredytowe w rolnictwie są mało atrakcyjne dla banków komercyjnych i są trudności z uzyskaniem nisko-procentowanego kredytu.

Kredyt preferencyjny – celowy jest więc ważnym instrumentem ekonomicznego oddziaływania, spełnia przede wszystkim funkcje stymulacyjną i dochodową. Kredyt preferencyjny spełnia również funkcje społeczną i substytucyjną, gdyż można zastępować angażowanie kapitałów własnych i wprowadzać inne składniki majątkowe dotychczas nie stosowane. Kredyt może wpłynąć na podniesienie efektywności przedsięwzięcia i obniżyć koszty produkcji. Dostępne kredytowanie stwarza możliwości zwiększenia nakładów inwestycyjnych ponad wyznaczony poziom przez osiągnięte w gospodarstwie dochody z produkcji rolnej w danym roku. Natomiast efekty gospodarcze i finansowe dokonanej inwestycji pozwalają na spłacenie zaciągniętych zobowiązań w okresie późniejszym. Kredyt zwiększa sumę środków finansowych umożliwiających inwestycje, spełnia, więc funkcje dochodową, podobnie jak cena, mimo że podlega w okresie późniejszym zwrotowi. Kredyt preferencyjny jest wykorzystywany do wzmocnienia zasobów i siły nabywczej gospodarstw w okresie dużej aktywności produkcyjnej. Kredyt preferencyjny w odróżnieniu od ceny jest w dużej mierze instrumentem celowej alokacji rzeczowych środków inwestycyjnych. Między cenami, a kredytem dochodzi do interakcji ekonomicznych na rynku środków produkcji.

Ceny wpływają bezpośrednio na ogólną dochodowość wszystkich podmiotów, natomiast preferencyjny kredyt inwestycyjny przez swą selektywność uzupełnia działania cen, wspomagając projekty tylko tych przedsięwzięć, które spełniają kryteria ustalone do uzyskania tego kredytu. Dopływ kredytu preferencyjnego połączony z zasobami finansowania wewnętrznego daje w konsekwencji odpowiednie efekty mnożnikowe. Przyjmuje się zasadę, że aby uruchomić mechanizm mnożnikowy każda złotówka środków publicznych może optymalnie wiązać 5 złotych prywatnych zasobów, ale nie może wiązać mniej niż 1 złotówkę finansów prywatnych.

Kredyt pełni funkcję strukturotwórczą przez bezpośredni związek z procesami restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa. Chodzi tu zarówno o zmianę struktury agrarnej, zmianę technologii produkcji jak i zmiany potencjału w układzie przestrzennym. Dzięki kredytom preferencyjnym w ramach przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że coraz bardziej następuje proces wyodrębniania się grupy profesjonalnych gospodarstw o wzrastającym poziomie intensyfikacji, wykształcenia, które umacniają pozycję w agrobiznesie poprawiając efektywność funkcjonowania

gospodarstw. Ta unowocześniona kategoria gospodarstw m.in. dzięki preferencyjnym kredytom inwestycyjnym w rolnictwie ma bardzo duże szanse sprostania konkurencji na zintegrowanym rynku europejskim.

3. Preferencyjne kredyty inwestycyjne dla młodych rolników

Wśród wielu rodzajów kredytów preferencyjnych, ze względu na skalę kredytowania i pełnione funkcje gospodarcze oraz procesy integracyjne rolnictwa z UE, na szczególną uwagę zasługują kredyty preferencyjne dla młodych rolników [4]. Czynności związane z dokonaniem dopłat do kredytów preferencyjnych dla młodych rolników wykonuje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na podstawie umowy zawartej z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wśród wielu linii preferencyjnych „Kredyt na utworzenie lub urządzenie gospodarstwa przez młodych rolników”(MR) od lat cieszy się największą popularnością. Rolnicy korzystający z tych kredytów od 1995 r., muszą spełniać następujące warunki [1;2]:

1. Kredyt na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych może być zaciągnięty przez osoby, które nie przekroczyły 40 roku życia.
2. Rolnik zobowiązany jest posiadać wykształcenie rolnicze lub 3–letni okres pracy w gospodarstwie rolnym.
3. Realizacja przedsięwzięcia ma doprowadzić do powstania lub urządzenia gospodarstwa rolnego dającego rolnikowi i jego rodzinie podstawowe źródło utrzymania.
4. Powierzchnia użytków rolnych tworzonego gospodarstwa nie może być mniejsza od średniej w danym województwie wg danych ustalonych przez GUS.
5. Ustalając powierzchnie użytków rolnych w gospodarstwie rolnym, należy uwzględnić grunty stanowiące własność rolnika i grunty dzierżawione przez niego w okresach wieloletnich.
6. Tworzenie jednostki gospodarczej może następować poprzez zakup gruntów rolnych, budowę, rozbudowę, adaptację, modernizację budynków i budowli gospodarczych.
7. Należy do nich również ponoszenie nakładów inwestycyjnych na budowę i rozbudowę pomieszczeń gospodarczych oraz wyposażenie w ruchome środki trwałe, takie jak maszyny, urządzenia, stado podstawowe, zakup samochodów ciężarowych, dostawczych lub specjalistycznych w ilości i strukturze odpowiadającej kierunkowi produkcji określonego w planie przedsięwzięcia.

8. Wszystkie nowe poczynione inwestycje powinny doprowadzić do reorganizacji gospodarstwa, polegającej na wprowadzeniu nowej działalności produkcyjnej, specjalizacji produkcji, zwiększenia skali produkcji lub zmianie technologii produkcji.
9. Kwota kredytu nie może przekroczyć 80% wartości nakładów inwestycyjnych na gospodarstwo rolne, nie więcej niż 4 mln zł.
10. Warunki udzielania kredytu SA następujące:
 - a) maksymalny okres kredytowania 15 lat,
 - b) karencja w spłacie kapitału nie może przekroczyć 2 lata,
 - c) oprocentowanie kredytu dla kredytobiorcy nie może wynosić więcej niż 0,25 %stopy redyskontowej weksli przyjmowanych od banków do redyskonta przez Narodowy Bank Polski w stosunku rocznym.

Kredyty dla młodych rolników cieszyły się dużą popularnością i wysoka skłonnością rolników do ich zaciągania. Możliwości ich otrzymania kształtowała się różnie w poszczególnych latach od ok. 3 tys. kredytów w 1995 r. na ogólną kwotę 83.800 tys. zł przy średniej wielkości kredytu ponad 30 tys. zł do ponad 10 tys. kredytów w 2003 r. na kwotę 1.265.000 tys. zł przy średniej wielkości kredytu ponad 110 tys. zł. Najwięcej kredytów młodzi rolnicy zaciągnęli w 1997 r., bo ponad 11 tys. na kwotę około 1.000.000 tys. zł [1].

Alokacja kredytów dla młodych rolników następowała wg określonej prawidłowości dominacji poszczególnych województw w korzystaniu z przywilejów kredytów preferencyjnych. Można było wyróżnić dwie grupy województw korzystających z kredytów preferencyjnych i stosunkowo mało korzystających z kredytów. W poszczególnych województwach następowała postępująca dwubiegunowa dywersyfikacja gospodarstw.

W województwach o bardziej korzystnej strukturze agrarnej, dynamika siły ekonomicznej gospodarstw wzrastała coraz szybciej, natomiast w województwach rozdrobnionych i problemowych występowały nawet okresy regresu. Jednak w latach 2002-2004 najwyższą dynamikę zaciągniętych kredytów dla młodych rolników w/g przeprowadzonej analizy wykazały województwa: mazowieckie, lubelskie, wielkopolskie i podlaskie. Średnia wielkość udzielonego kredytu na gospodarstwa odzwierciedla jednak układ regionalny gospodarstw oraz dążenie do powiększania obszaru, co potwierdza tezę, że szansą rozwoju mają przede wszystkim jednostki większe. Ponadto można stwierdzić, że kierunek przekształceń strukturalnych przyjęty przez młodych rolników jest pożądanym, tzn. ich gospodarstwa powiększają swój obszar poprzez zakup lub dzierżawę gruntów rolnych, co w konsekwencji w porównaniu ze średnią powierzchnią gospodarstw w Polsce daje około 5-krotnie większy areal i wynosi ponad 35 ha użytków rolnych na jedno gospodarstwo młodego rolnika.

Można zatem stwierdzić, że rozwojowe gospodarstwa młodych rolników dążą do „standardu strukturalnego”, jaki obecnie występuje w wyżej rozwiniętych krajach europejskich.[8] Trzeba zaznaczyć, że powolny wzrost kredytowania, przy stosunkowo wysokiej kwocie na 1 gospodarstwo, jest wynikiem obiektywnym mniejszej liczby gospodarstw spełniających „wymogi standardowe.” Zjawiskiem dość pozytywnym jest skłonność do łączenia gospodarowania rolniczego z innymi formami aktywności zawodowej. W rejonach rozdrobnionej gospodarki zmieniła się „filozofia” gospodarstwa rolniczego, przy znacznym wzroście rangi dochodów z nierolniczej działalności gospodarczej.

4. Efekty pomocy kredytowej dla gospodarstw młodych rolników po akcesji do UE

W ostatnich latach Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wspierała dopłatami do oprocentowania odsetek preferencyjne kredyty inwestycyjne linii „młody rolnik” dla ponad 50 tys. rolników w kraju. W ramach udzielonych kredytów tej linii wpierane były następujące inwestycje mające na celu[1;2]:

- 1) zakup gruntów rolnych,
- 2) zakup budowę, rozbudowę adaptację, modernizację budynków i budowli gospodarczych,
- 3) zakup maszyn lub urządzeń rolniczych,
- 4) zakup kompletnych linii technologicznych,
- 5) zakup stada podstawowego, budowę i modernizację dojazdów łączących punkty odbioru mleka w gospodarstwach rolnych siecią dróg publicznych,
- 6) utwardzanie placów w obrębie gospodarstw i działów specjalnych produkcji rolnej,
- 7) budowę ogrodzeń,
- 8) budowę i modernizację przyłączy do sieci kanalizacyjnej,
- 9) budowę i modernizację ujęć wody,
- 10) zakup rzeczowych środków obrotowych na uruchomienie pierwszego cyklu produkcyjnego,
- 11) budowę lub zakup budynku mieszkalnego (max 30% kosztów przedsięwzięcia nie więcej jak 50 tys. zł),
- 12) zakup samochodów ciężarowych, dostawczych lub specjalistycznych wyłącznie dla potrzeb związanych z produkcją w działach specjalnych produkcji rolnej,

- 13) zakup, budowę, adaptację i modernizację pomieszczeń socjalnych w gospodarstwach,
- 14) budowę zagrodowych oczyszczalni ścieków w gospodarstwach rolnych,
- 15) budowę silosów do zakiszania pasz objętościowych w gospodarstwach rolnych,
- 16) zakup silosów zbożowych dla własnych potrzeb przez gospodarstwo rolne,
- 17) zakup, budowę, rozbudowę i modernizację budynków, zakup maszyn i urządzeń wykorzystywanych do suszenia ziarna zbóż i nasion innych roślin dla własnych potrzeb gospodarstw rolnych,
- 18) założenie plantacji wieloletnich, ich prowadzenie do momentu wejścia w okres pełnego plonowania,
- 19) zakup, budowę, adaptację i modernizację myjni, obiektów do czyszczenia, sortowania, przechowywania, zamrażalni, chłodni do schładzania owoców i warzyw, pakowni ziemniaków, owoców i warzyw dla potrzeb gospodarstw rolnych,
- 20) zakup urządzeń i oprogramowania do zarządzania procesem produkcji,
- 21) budowę, rozbudowę i modernizację budynków oraz zakup maszyn i urządzeń służących do konfekcjonowania miodu dla potrzeb jego producentów.

Przedsięwzięcia finansowane preferencyjnymi kredytami inwestycyjnymi dla młodych rolników służyły głównie zwiększeniu skali produkcji (39 % kwoty kredytów), poprawie struktury obszarowej gospodarstw rolnych (20 %), wprowadzaniu nowej technologii lub doskonaleniu dotychczasowej technologii produkcji (20%), zwiększeniu wykorzystania zdolności produkcyjnych i poprawa jakości produkcji (7,2%). Kredyty przeznaczone na dostosowanie do wymogów sanitarno-weterynaryjnych UE stanowiły ponad 8,3 % łącznej kwoty udzielonych kredytów [1;2;3]. W ostatnim okresie z preferencyjnych kredytów inwestycyjnych w zakresie rolnictwa najczęściej korzystały gospodarstwa zajmujące się uprawą zbóż (33% kwoty kredytów udzielonych na działalność rolniczą), chowem i hodowlą trzody chlewnej – 10%, uprawami szklarniowymi – 6,9% czy uprawą roślin przemysłowych 5,8% kwoty kredytów udzielonych na taką działalność. W okresie 2004-2006 czyli po akcesji Polski do UE największym zainteresowaniem cieszyły się preferencyjne kredyty inwestycyjne przeznaczone na realizację przedsięwzięć związanych z zakupem gruntów rolnych oraz zakupem, budową, adaptacją i modernizacją budynków, a także zakupem ciągników, maszyn i urządzeń rolniczych. W okresie (01.05.2004-31.07.2006 r. największe kwoty preferencyjnych kredytów inwestycyjnych przeznaczone zostały na :[2]

Kredyty preferencyjne dla rolnictwa...

- 1) zakup 317.669,2 ha gruntów rolnych 1.288.899,6 tys. zł,
- 2) zakup, budowę, modernizację i adaptację 5.455.530,1 m kwadratowych budynków inwentarskich – na kwotę kredytów 954.583 tys. zł,
- 3) zakup 5.781 szt. ciągników – 536.650,2 tys. zł oraz zakup 585.855 maszyn lub urządzeń rolniczych – 461.007,3 tys. zł,
- 4) zakup 477.863 szt. stada podstawowego – 148.187,9 tys. zł.

Ponadto podmioty korzystające z preferencyjnych kredytów inwestycyjnych po akcesji do Unii Europejskiej zrealizowały następujące inwestycje:

- 1) zakup 344 szt. kombajnów – 99.524,2 tys. zł,
- 2) zakup 535 kompletnych linii technologicznych – 86.283,2 tys. zł,
- 3) zakup, budowę silosów, które mogą przechowywać – 175.249,8 ton – 34.708,6 tys. zł,
- 4) zakup 12.116.708 szt. materiału nasadzeniowego roślin wieloletnich – 27.195,1 tys. zł,
- 5) utwardzanie placów o łącznej powierzchni – 231.330,3 m kwadratowych – 13.203,3 tys. zł,
- 6) utworzenie 734 kwater agroturystycznych – 7.304,5 tys. zł,
- 7) budowę, modernizację 232 ujęć wody – 5.056,2 tys. zł,
- 8) budowę, modernizację 109 oczyszczalni ścieków – 3.174,2 tys. zł,
- 9) budowę 344 przyłączy do sieci kanalizacyjnej – 1385,0 tys. zł.

Rocznie Agencja przeznacza około 2,5 mld zł na dopłaty do oprocentowania kredytów preferencyjnych zaciągniętych przez rolników w latach 1995-2006.[7]

5. Kontrowersje wokół systemu kredytów preferencyjnych.

W artykule nie sposób pominąć problemu kontrowersyjnych poglądów na temat kredytów preferencyjnych w polskiej gospodarce od chwili ich uruchomienia w 1995 r. Z analizy danych zgromadzonych w ARiMR wynika, że mieliśmy zarówno lata klimatu sprzyjające kredytom preferencyjnym, jak i mniej pomyślne. W okresie dotychczasowego ich funkcjonowania skorzystało z nich ponad 100 tys. gospodarstw młodych rolników i jest to w porównaniu z innymi krajami UE liczba, co najmniej 4-krotnie za niska.

W przeszłości w nurtach ekonomii pojawiały się poglądy o ekonomicznej zawodności faworyzowania produkcji rolnej niesprzyjającej realnym procesom efektywnościowym i restrukturyzacyjnym.. Według głoszonych przez niektórych przedstawicieli nauki i polityki opinii, interwencjonizm na rynku rolnym i w rolnictwie jest niepotrzebny, doprowadza do zawodności państwa i psucia rynku. [5] Te niezbyt

uzasadnione merytorycznie poglądy były zawsze niebezpieczne dla całego sektora gospodarki żywnościowej, szczególnie w momentach budowy budżetu narodowego i poszukiwania oszczędności.

Przeciwnicy kredytów preferencyjnych uważali je za „wysoco nieefektywne”, a ich lokowanie niezgodne z kryteriami rynkowymi. Praktyka krajów wysoko rozwiniętych, szczególnie USA i UE przeczy takim poglądom i kraje te nie zamierzają w najbliższych latach rezygnować z interwencjonizmu w sprawach rolnych. Można doszukać się nawet pewnej prawidłowości, że im bardziej rynek staje się doskonały, tym większe zapotrzebowanie na interwencjonizm.

Występuje wyraźna długookresowa tendencja do stabilizacji cen i dochodów rolniczych. Ryzyko cenowe i zmienność koniunktury występuje zawsze dla rolnika czy farmera i nie wynika to wyłącznie z sezonowego charakteru produkcji. Historyczne doświadczenia i przyszłe plany krajów rozwiniętych wskazują, że kontynuowana będzie wieloletnia polityka aktywnego wspierania rekonstrukcji i rozwoju rolnictwa. Nawet w krajach bogatych farmerzy nie byłoby w stanie przy własnych zasobach finansowych wejść na ścieżkę nowoczesności.

W Polsce upowszechnianie kredytów preferencyjnych z dofinansowaniem z budżetu nie zachęcało do podejmowania, przedsięwzięć i nie doprowadzało do tzw. negatywnego wyboru i hazardu moralnego przejawiającego się w nadmiernym zadłużaniu (niecałe 10% udzielonych kredytów preferencyjnych dla dużych gospodarstwach popegeerowskich przejętych przez nowych właścicieli) [1].

Kredyty preferencyjne w badanym okresie odegrały poprodukcyjną funkcję i rolę w rozbudowie potencjału wytwórczego gospodarstw kredytobiorców – szczególnie kredyty dla młodych rolników. W obecnym okresie po akcesji przy wykorzystaniu określonych dopłat i funduszy unijnych, pod względem kosztowym wynikających z przewag komparatywnych, gospodarstwa, które korzystały wcześniej z kredytów preferencyjnych stały się konkurencyjne względem partnerów z UE. Ta unowocześniona, dzięki kredytom preferencyjnym kategoria gospodarstw młodych rolników, ma w przyszłości stosunkowo bardzo dużą szansę sprostania konkurencji na zintegrowanym rynku europejskim.

Bibliografia

1. Arcipowski J. (2001; 2002; 2003); *Wyniki ekonomiczne gospodarstw młodych rolników prowadzących zapisy rachunkowości w swoich gospodarstwach za kolejne lata 2001, 2002 i 2003 r.*, materiały /nie publikowane/ opracowane dla potrzeb ARiMR i MRiRW.

Kredyty preferencyjne dla rolnictwa...

2. Dane źródłowe Departamentu Pomocy Krajowej ARiMR (2006) – opublikowane w biuletynie informacyjnym wydanym przez MRiRW oraz ARiMR nr 10 z 2006 roku s 26-27.
3. Kucka E., Stempel R., Arcipowski J. (2004a); *Ocena wskaźników produkcyjnych i finansowych gospodarstwach prowadzących rachunkowość rolną w układzie województw „Wieś i Rolnictwo”* Suplement do nr 4 (125) s. 103 -110.
4. Kucka E., Stempel R., Arcipowski J. (2004b); *Gospodarstwa młodych rolników w Polsce w świetle osiągniętych wyników ekonomiczno-produkcyjnych produkcyjnych w 2002 r.* „Wieś i Rolnictwo” Suplement do nr 4 (125) s. 291-298.
5. Lipowski A. (2002); *Ekonomiczna zawodność państwa – Krytyczna analiza ujęcia antyetatystycznego.* „Ekonomista” nr 2.
6. Pohorille M. (1964); *Interwencjonizm w rolnictwie kapitalistycznym* PWE, Warszawa.
7. Wilkin J. (2002); *Interwencjonizm państw w rolnictwie – dlaczego był, jest i będzie.* „Biuletyn Informacyjny” ARR nr 9 str. 18
8. Woś A. (2004); *Ekonomiczna struktura gospodarstw chłopskich.* IERiGŻ, Warszawa.
9. Zalewski A. (2002); *Zarządzanie ryzykiem kredytów preferencyjnych w rolnictwie* „Zarządzanie Ryzykiem” WSUiB, Warszawa nr 13 str. 45-56.